

Nederlandsch Boschbouw-Tijdschrift

Oprichter Dr. J. R. Beverluis
Orgaan van de

Nederlandsche Boschbouwvereniging

11e Jaargang

No. 4

April 1938

Oorspronkelijke Bijdragen

IETS OVER DE BEBOSSCHING VAN ONZE HOLLANDSCHE DUINEN

door

LEONARD A. SPRINGER

Wanneer men de geschiedenis der omgeving van Haarlem besproken vindt, dan zal men altijd de verhalen tegenkomen over de oeroude bosschen uit deze omgeving en zouden de tegenwoordige bosschen nog overblijfselen van dien oertijd zijn. Reeds vroeger heb ik er op gewezen in mijn Geschiedenis van het Bloemendaalsche of Saxenburger bosch, en met autendieke stukken bewezen, dat vele dezer bosschen pas uit de laatste helft der 18e eeuw dagteekenen.¹⁾

Sedert dat de oude graven van Holland op hun jachtslot te Vogelenzang of op Albrechtsberg vertoefden en daar op groot wild jaagden, is er veel veranderd.

Die bosschen zullen hoogstwaarschijnlijk niet op de duinen gelegen hebben, maar aan den voet der breede duinenreeks en hoogstens op de zoogenaamde binnenduinen. Wel vinden wij in de „Plakaten en ordonanciën op het stuck van de Wildernissen”, verzameld door Merulam in 1605, melding gemaakt van deze bosschen. Ook wijzen dorpsnamen op voormalige bosschen, doch deze vindt men meest terug als venen, die ondergestoven zijn. Sedert is er veel veranderd, vele bosschen gesloopt en duinen afgegraven ten behoeve van landbouw en bollenkwekerijen, terwijl ook het graven van de Leidsche vaart van Haarlem naar Leiden, in 1664, veel tot die verandering heeft bijgedragen.

Tusschen den straatweg Haarlem, Leiden, den Haag, Heemsteedsche en den Glipper-binnenweg, vindt men nog resten van deze binnenduinen, maar van die oeroude bosschen is niets meer over. Wat daar aan bosschen en groote boompartijen is te vinden, is van lateren tijd en niet altijd van hoogen ouderdom. Wanneer men de geschiedenis van Haarlem's omgeving doorsnuffelt, dan is het hoogstens 2½ eeuw geleden, dat de herbebossching gaandeweg plaats

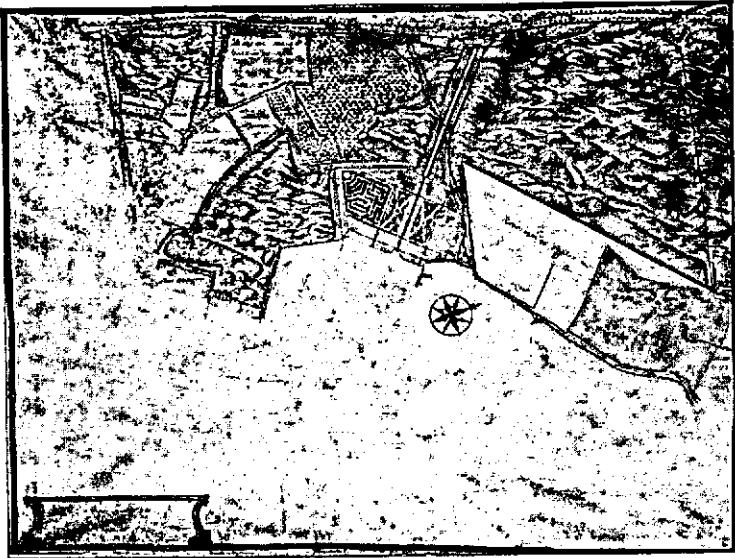
¹⁾ Zie: Onze Tuinen, 1924.

had, doordat rijke Amsterdamsche en Haarlemsche zakenmensen langs straatweg en vaart buitenplaatsen, 't zij groot of klein, stichtten, geleidelijk vergrootten en bosschen aanlegden.

Een paar mooie voorbeelden zijn de naast elkander gelegen buitens Meer en Berg, Groenendaal en Boschbeek. Dit laatste is thans grootendeels publiek park.

Beide plaatsen liggen thans ten Oosten van den Rijkstraat- of Heerenweg en vormen om zoo te zeggen één beboscht geheel, doch hebben elk een afzonderlijke geschiedenis.

Op de oude kaart, van \pm 1725 of 1730, die ons een ontwerp laat zien voor uitbreiding van het buiten Meer en

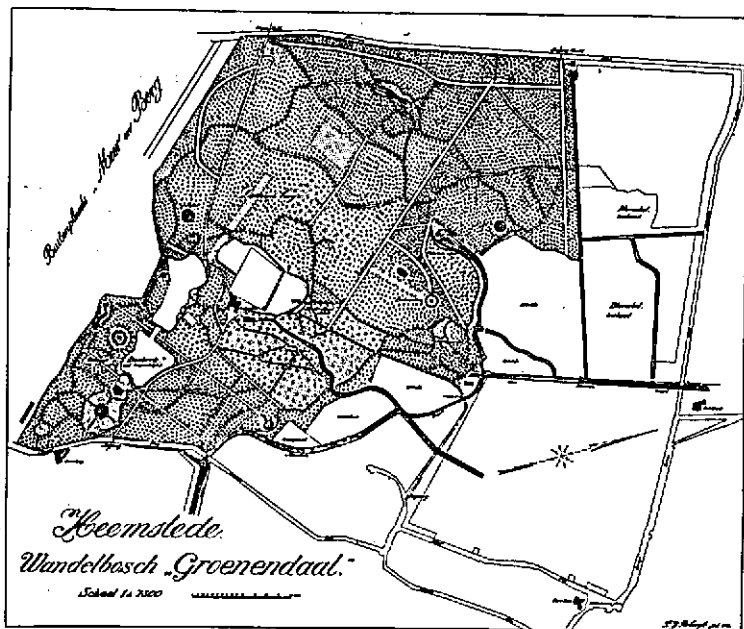

Duingronden oostelijk van den Heerenweg. Toegangslaan naar Meer en Berg.

Berg aan den Glipper- of Binnenweg, om een uitweg naar den Heerenweg te bekomen, zien wij duidelijk, dat deze uitweg gemaakt is, dwars door het onbegroeide duin en thans als het ware de scheiding vormend tusschen Meer en Berg en het Park Groenendaal. Wat Meer en Berg betreft, waren het vooral de families de Neufille en Van Lennep, die door uitbreiding en verfraaiing veel gedaan hebben. Het duingedeelte N. Oostelijk van dien weg, heette *De Grootte Wildernis*, terwijl de terreinen ten Zuiden van die nieuwe laan, deels onontgonnen duin, deels teelgronden van verschillende eigenaren waren tot den weg die toen de grens der overplaats van het landgoed de Hartekamp vormde. Deze gronden heetten *Keukenduin* en begin

1600 is eene zekere Gerard v. d. Laen hier begonnen deze te ontginnen. Hij was schepen van Haarlem en heeft ook opdracht gekregen een plan tot vergrooting van den Hout te maken. (1603) Thans staat op dit terrein de Villa Dennenheuvel. Ten Oosten van die Groote Wildernis vindt men aangegeven de hofstede en weide van den heer Dorville (deze naam komt ook voor als d'Orville of d'Urville), terreinen, die aan het duin onttrokken waren.

Het tegenwoordige Park Groenendaal is met Boschbeek een samenvoeging van verschillende kleinere buitens (Boschbeek, Meervliet, Overtoorn, Groenendaal, Pauwenbosch) en

heeft de naam Groenendaal en Boschbeek behouden, totdat in 1905 de familie Jhr. van Merle, de plaats aan de Gemeente Heemstede verkocht. Deze bracht weer een scheiding te weeg door huize Boschbeek aan Jhr. v. d. Poll te verkoopen.

Vergelijken wij de oude kaart van dit Park met den huidige toestand, dan zien wij, welk een grooten invloed de mensch heeft gehad op een omgeving die men thans natuur-monument noemt, en dat al de bosschen, die zich langs de duinzoom en Zuidelijk van Haarlem bevinden, niets te maken hebben met de oude bosschen uit den gravelijken tijd of daar vóór. Het is alles menschenwerk, maar door de natuur geholpen. Onze voorvaderen hebben voor uitbreiding van natuurschoon meer bijgedragen dan latere geslachten.

die veel hebben vernield ten bate van land- en tuinbouw, ergo van de geldbuidel.

Het is zoo jammer, dat men dit over het hoofd ziet en de namen verzwijgt van hen, die er toe bijgedragen hebben onze duinzoom te doen begroeien. Waar men in Haarlem's omgeving nasporingen doet, telkens komt men de officieele bewijzen tegen.

Zoo zien wij onder Bloemendaal dat, Philip Kops in 1765 een stuk „Wildernis of Graaffelijke duynen” laat opmeten om in erfpacht te bekomen ter vergrooting van zijn plaats, terwijl in 1766 zijn overbuurman, David van der Poorten, een stuk wildernis laat opmeten en in kaart brengen, grenzende voor een deel aan dat van voornoemde Ph. Kops.

Het stuk dat Van der Poorten laat opmeten, wordt later een deel van het buiten Lindenheuvel, thans eigendom der familie Burdet v. d. Vliet.

Een der vorige eigenaren, Mr. J. Messchert van Vollenhoven, heeft ter eere van David van der Poorten een monument op Lindenheuvel geplaatst en een gedicht gemaakt, waarbij diens naam vereeuwigd is.

Dit barre woeste duin
Herschapen in een tuin
Trots bulderende stormen
Trots felle zonnebrand
Leert hoe men uit droog zand
Een vruchtbaren grond kan vormen.

De zichtbare natuur
Bevestigt uur aan uur
Des Scheppers milde zorgen
En toont dat ze in haar schoot
Zelfs waar geen grasje ontsproot
Ook schatten heeft verborgen.

Geduld en noeste vlijt
Gerugsteund door den tijd
Verslaan de hinderpalen
Zij doen in 't gulle zand
Op elken spruit en plant
Gods zegen nederdalen.

Hij wiens gerekt geduld
Zijn wensch hier zag vervuld
Trots tegenspoen in soorten
Leeft nu in hooger trans
De naam diens braven mans
Is David van der Poorten.

De staat of andere openbare besturen hebben zich in vroegere tijden niet erg veel bekommerd om de duinen en bepaalden zich alleen tot het beplanten met helm om verstuiving te voorkomen.

Ook in de 19e en 20e eeuw zijn particulieren voortgegaan de duinen te ontginnen en bij hun buitens te trekken. Wij behoeven maar te denken aan de families Boreel, Borski, v. d. Vliet op en om Elswout en Duinlust, aan de heeren J. C. de Lange en Arnold (Duin en Daal), Willem Ph. Kops en Wickevoort Crommelin voor Wildhoef en de Schapeduinen, aan de familie Teding van Berkhout, die in 1805 de z.g. Schapeduinen in handen kreeg en liet beplanten met Schotsche pijnboomen, en aan den heer J. F. Cremer voor Kruidberg, aan Jhr. Mr. J. W. G. Boreel van Hogelanden voor Velserduin bij IJmuiden (Oost) en Tuschenwijk bij Wijk aan Duin.

Het tegenwoordig geslacht kan zich niet voorstellen, dat nog betrekkelijk kort geleden de duinen aan de Bloemendaalsche en Vogelenzangsche wegen grensden, zelfs tot aan den Haagschen straatweg of Heerenweg. Het heeft den toestand van zijn prilste jeugd niet anders gekend en weet niet beter en laat zich wijsmaken, dat dit alles overblijfselen zijn van het Saceren-bosch, verbastering van het oude *Nemus Sacrum* uit den tijd dat de Romeinen in ons land waren. Ook schrijver dezes, hoorde op school deze leer verkondigen.

Om dit te staven worden dikwijls de oude reglementen en ordenantiën in zake de bosschen in Holland aangehaald, doch men vergeet, dat er sindsdien heel wat veranderd is en er dus van *Natuur Monumenten* op dit gebied in het geheel geen sprake kan zijn. Laat ons dus de namen van hen, die de binnenduinen beplantten in eere houden en niet vergeten, welke een nuttig werk zij gedaan hebben met opoffering van moeite en kosten, en met Vader C a t s zeggen :

Want hadden overlang
 Onz' ouders niet geplant
 Wat zou dan Holland zijn
 Als veen en eidel sant.
